

ANTONO

Dolžni cdltis.

Licealni knjižnici

Ljubljani.

se računajo:
pol str. 350 D,
manjši soraz-
merno. — Pri
malih oglaših
beseda 25 p.

Izhaja vsako soboto

Radikalna stranka v Sloveniji.

V političnih krogih, zlasti v centralističnih, se je že večkrat pojavila misel, da bi bilo najbolje, če bi v celi državi obstajali le dve veliki in močni stranki, od katerih bi ena bila na vladi, druga pa bi vlado in njeno delovanje v parlamentu nadzorovala. Dosledno tej misli so si prizadevali centralistični demokratje in njihovi politični protivniki radikali proširiti svoje strankarske organizacije na celo državo. Če bi se jim ti načrti posrečili, bi zagotovili prvič svojim strankam trajen obstoj, drugič pa bi s tem veliko lažje zabrisali stare zgodovinske deželne meje, plemenska nasprotja in verske razlike.

Demokratom se je razširjenje njihove strankarske organizacije preko cele države posrečilo zato, ker njihova stranka ni zrastle iz novih ali starih tal kot enotna organizacija, ampak ker se je večje število raznih lokalnih strank in stranic strnilo v eno samo stranko, ki je bila seveda na ta priprost način takoj razširjena na celo državo. Temu nasproti pa so mogli radikali kot enotna stranka svoj strankarski delokrog le na izključno srbske kraje, ker je stranka že od nekdaj slovela kot izrazito srbska stranka. V „novih“, nersrbskih krajih, torej med Hrvati in Slovenci, srbska radikalna stranka ni mogla računati na kake nagle strankarsko-politične pridobitve.

Zlasti v Sloveniji ne. Mi pred vojno nismo imeli skoro nikakih zvez in stikov s Srbijo. To, kar imenujejo učeni gospodje „medsebojno spoznavanje“, ki pa je ostalo omejeno le na malo oseb, za politiko ne pomeni nič. Ljudstvo je pač vedelo, da žive nekje daleč ljudje, ki se jim pravi „Srbi“, vedelo pa ni prav nič o tem, kakšni da so. Iz raznih kolektorjev družbe sv. Mohorja so ljudje pač zvedeli, da je to junaški narod, ki se neprestano bojuje s Turki, toda o njihovih političnih razmerah in upravnih metodah se pri nas nikomur niti sanjalo ni.

Zato tudi nismo vedeli in ogromna večina Slovencev še danes ne ve, kdo in kaj je tista srbska politična stranka, ki se imenuje „radikalna“. Oni, ki nekaj več bero, vedo morebiti vsaj to, da sta najvplivnejša moža in voditelja radikalne stranke gospoda Pašič in Stojan Protič. Kaj pa ta stranka pravzaprav hoče, kakšen program ima, ali je bolj „liberalna“ ali pa je „verska“, to je slovenskemu ljudstvu popolnoma neznan.

To so spoznali seveda tudi radikali. Oni so spoznali, da bo šlo s širjenjem njihove stranke pri nas jako težko, ker jih nihče ne pozna. Na drugi strani so pa zopet hoteli postati „državna“, t. j. po celi državi razširjena stranka.

Zato so iskali med Slovenci ljudi, ki bi se njihovi stranki pridružili in ki naj bi potem delali propagando za radikalno stranko v Sloveniji.

In res se je našlo nekaj ljudi med nami, ki so se proglasili za pristaše srbske radikalne stranke. Iz kakšnih nagibov so ti gospodje to storili, to ne spada semkaj. Za nas je dovolj dejstvo, da imamo med seboj pristaše srbske radikalne stranke, ki poskušajo to srbsko stranko razširiti tudi med nami.

Z božjo in z bogve kakšno pomočjo še, so začeli „radikali“ v Sloveniji izdajati svoj list „Radikal“, ki izhaja v Kočevju. Te dni je že izšel oziroma bo šele izšel drug njihov list v Radgoni (Ptuj?) z naslovom „Samouprava“. Radikali torej delajo, počasi sicer in previdno, ampak delajo. Dosedanji njihovi uspehi res da niso posebni, ampak oni delajo.

Če le ne delajo zastonj! Mi smo rekli že zgoraj, da je radikalna stranka srbska stranka, ki je mi ne poznamo. Resnica je, da ima srbska radikalna stranka veliko zaslug za Srbijo, toda ravno tako je res, da je ona zrastle na srbskih tleh in je plod čisto posebnih srbijanskih političnih razmer in rezultat srbijanskega političnega boja in razvoja. Srbska radikalna stranka je torej prav čista srbska rastlina, ki zahteva svoja srbska tla, iz katerih je vzklila in na katera se je tudi takoj po združitvi vseh Srbov v eno državo razrastla, na druga tla — na hrvaška in slovenska — pa sama od sebe ni segla. Zato je veliko vprašanje, če se bo dala ta rastlina umetno presaditi na naša tla. Mi o tem zelo dvomimo. In če se bo dala, bo obsegla le jako ozek krog pristašev, med ljudstvom se pa ne bo ukoreninila.

Naš slovenski politični razvoj in naše politično življenje je vse nekaj drugega kakor srbsko. Slovenci smo si tekom let ustvarili svoje politično življenje, ki je zrastle na naših tleh. Mi imamo svoje posebne kulturne, gospodarske in socialne potrebe, ki natanko določajo smernice naših političnih strank. S strankami, ki jih hočejo eni ali drugi presaditi iz tujine na naša tla, pri nas ne bo šlo. Naj ostane vsaka rastlina v svoji zemlji. Edino, kar je pri nas mogoče, je sodelovanje ene ali druge naših političnih skupin s hrvaškimi ali srbskimi političnimi tvorbami. Na kakšno „pretapljanje“ ali „spajanje“ pa pri nas ni niti misliti, vsaj za dogletno bodočnost ne. Toliko svoje moči že še imamo. Kar se pa tiče radikalne stranke kot take, naj pa omenimo le, da je — centralistična, ki je soodgovorna za vidovdanske ustave. Ako smatrate naši „radikali“, da je to priporočilo zanje ugodno, jim ga radi damo na pot.

Kako bodo gospodarile oblastne skupščine?

V zadnji številki smo povedali, kakšne gospodarske naloge so pridržane za delokrog „oblastnih skupščin“ (novih deželnih zborov) in smo ugotovili, da se ta delokrog prav malo ali nič ne razlikuje od gospodarskega delokroga nekdanjih deželnih zborov.

Tudi za kritje potrebnih stroškov predvideva novi zakon o oblastnih skupščinah skrobo iste vire.

Člen 73. zakona o oblastnih skupščinah namreč določa sledeče dohodke za oblastne skupščine:

A. Redni dohodki.

1. Dohodki imovin, ki pripadajo oblasti;
2. dohodki raznih oblastnih naprav, zavodov, podjetij, del itd.;
3. samostalni oblastni davki in takse;

4. „oblastna“ doklada na državni davek;

B. Izredni dohodki.

1. Prejemki za prodane oblastne imovine;
 2. vsote, dobljene od sklenjenih oblastnih posojil;
 3. državne podpore in dotacije, ki so določene z državnim proračunom in državnimi zakoni, kakor tudi vsote, ki jih darujejo privatne osebe;
 4. vsota dolgov, izplačanih oblasti, in dohodkov, zaostalih iz prejšnjih let;
 5. dohodki od daril ali volil;
 6. ostali nepričakovani dohodki v verjetnem znesku.
- Vsi izredni dohodki morajo biti postavljeni v proračunu.

Od čistega dohodka ukoriščenih gozdov, rudnikov, vodnih sil in drugih

imovin izloča država 15% ter ustanovi fond, iz katerega podpira samoupravna telesa pri vstvarjanju poslov iz člena 2. tega zakona (ki določa gospodarski delokrog oblastnih skupščin, op. ur.).

Važne določbe.

Jako važni paragrafi so naslednji (§ 74., 75. in 76.), ki določajo:

§ 74.: „Dokler se ne sklene obči zakon o samostalnih davkih in taksah, se smejo take davščine določati s proračunom in sicer z odobritvijo ministra za finance. Toda one „oblastne“ takse, ki se pobirajo za uporabljanje, uživanje in ukoriščenje oblastnih naprav, zavodov, podjetij, del itd. predpisuje oblastna skupščina sama.“

§ 75.: „Oblastne doklade do 50% državnega neposrednega davka, kamor se všttevajo tudi državne doklade na neposredni davek, je upravičena v oblasti odmerjati oblastna skupščina sama. Za doklade preko 50% je potrebna odobritev ministra za finance.“

§ 76.: Oblastni proračun se pošilja po velikem županu v vpogled, odnosno odobritev ministru za finance. Minister za finance ima pravico, postaviti v proračun stroškov zakonske stroške, navedene v § 72. tega zakona, ako bi jih v proračunu sploh ne bilo ali pa bi bili postavljeni v nezadostnem znesku. (O § 72. pozneje, op. ur.). Minister za finance odobruje v proračunu dohodkov samostalne oblastne davke in takse (glej § 74.), doklade nad 50 odstotkov od celokupnega davka, posojila preko 10 milijonov dinarjev in odsvojitvev oblastne imovine v vrednosti preko 1 milijona dinarjev. Minister mora izdati svojo odločbo v 1 mesecu. Ako je ne izda, se smatra, da je dobil proračun, odnosno sklep, izvršno moč.

Po prejemu ministrske odločbe se sme oblastni odbor v enem tednu pritožiti zoper njo na državni svet (najvišje upravno sodišče), ako se mu zdi, da je minister prekoračil svojo zakonsko pristojnost. Ako o tej pritožbi državni svet ne odloči v enem mesecu, se smatra, da je dobil proračun, odnosno sklep, tako, kakor ga je sprejela oblastna skupščina, izvršno moč.

Ako so postale zato, ker je minister za finance postavil v proračun izvestne zakonske stroške in ker ni odobril izvestnih zakonskih stroškov, ki so potrebni njegove odobritve, potrebne izpremembe v celokupnem proračunu, mora te izpremembe izvršiti oblastni odbor. Tako izpremenjeni proračun se pošlje vpogled ministru za finance, ki mora oceniti, ali se je povsem postopalo po njegovih pripombah. Minister mora vrniti proračun oblastnemu odboru v enem mesecu, sicer se smatra, da je dobil proračun izvršno moč.

Pripombe.

Pri vsakem načrtu je najvažnejše vprašanje kritja za njegovo uresničenje

ali za izpeljavo. Če imam željo, sezidati si lasten dom, je ta želja jako lepa sama na sebi, a izpeljiva šele takrat, če vem, odkod bom dobil denar. Tako je tudi z oblastno skupščino. Morebiti je stvar prav lepa, toda če denarja ne bo za stroške?

Najvažnejša sredstva, ki jih zakon prepušča oblastnim skupščinam za kritje stroškov njihovega delokroga, so davki in dohodki od oblastne ali deželne imovine. Tudi prej je bilo tako pri deželnih zborih in pri državi je ravno tako.

Oglejmo si najprej vprašanje imovine ali „oblastnega“ premoženja.

Nekdaj so bivše dežele ali pokrajine razpolagale s prav znatnim premoženjem, ki se je tekom stoletij nabralo v deželnih blaginjah ali pa naložilo v deželnih zavodih in napravah. Bivša kranjska dežela n. pr. je zgradila lepo gledališče, sijajen deželni dvorec, zidala moderno bolnišnico in umobolnico, napravila veliko elektrarno na Završnici itd. Vse te lepe stvari stoje še danes, toda nova „oblast“ tega premoženja ne bo mogla prevzeti v svojo oskrbo in upravo kot nekako dedščino po bivši „vojvodini Kranjski“, ker je večino teh objektov pohopala ali država, ali pa plava nad njimi negotova usoda zaradi plačevanja odškodnine, ki jo določajo mirovne pogodbe. Sličen je slučaj z nekdanjem „štajerskim“ deželnim premoženjem, kar ga odpade na slovenski del dežele. S staro imovino torej nove „oblasti“ ne morejo računati in z njihovimi dohodki tudi ne, vsaj spočetka ne. **Premoženje bo treba torej šele zbirati.** To bo pa jako dolga in trnjeva pot.

Ostanejo torej le še davki kot glavni dohodek za „oblastne“ potrebe in — posojila! S posojili ne bo mogoče mnogo računati takoj v začetku, kajti kdor še nič nima, težko kaj dobi na posodo. **Davek bo pa velik.** Zakon dovoljuje, da sme oblastna uprava pobirati doklade v višini do 50 odstotkov državnega neposrednega davka, kamor se lahko vštetejo tudi državne doklade na neposredni davek. Kdor plača torej n. pr. 100 K neposrednega državnega davka in 200 K doklade na ta davek, plača 300 K „oblasti“ pa bo moral plačati še 150 K posebej. Namesto dosedanjih 300 K bo plačal 450 K celokupnega davka. Vprašanje pa je, kaj bo od tega povišanja davka imel, ker bodo ti davki komaj zadoščali za upravne stroške (uradniške plače itd.), za zbiranje deželnega premoženja pa, ki bi vsaj čez leta nekaj neslo, bo ostalo prav malo ali pa nič. Dokler ne bodo dobile „oblasti“ v roke starega premoženja, ne bo šlo. Je tako, kakor smo že večkrat rekli: „Kadar ne bomo nič več imeli, imam bodo pa dali — samoupravo, češ, sedaj pa živi, kakor veš in znaš.“

Enakopravnost.

V vidovdanski ustavi je svečano izrečen stavek: Srbi, Hrvati in Slovenci so enakopravni.

To načelo velja pa le v teoriji. V praksi izgleda stvar precej drugače. Da bodo naši čitatelji videli, kakšno enakopravnost uživamo v „naši“ državi, hočemo opisati razmere v enem izmed onih uradov, ki bi moral že po svoji naravi tudi na zunaj kazati, da je skupen zastop vseh treh plemen. Ta urad je naše zunanje ministrstvo.

V našem vnanjem uradu je nastavljenih okoli 200 uradnikov, ki službujejo deloma v centrali v Belgradu, deloma pa pri naših zastopstvih zunaj. Med vsemi temi 200 uradniki pa je celih 16 Hrvatov in Slovencev, in to zvečine uradnikov najnižjih razredov, dočim so vsi ostali Srbi, seveda Srbi iz Srbije,

ne „prečani“. To se imenuje „enakopravnost“...

Naša država ima v inozemstvu 16 poslaništev. Poslaništva so najvišja diplomatska službena mesta. Med poslanike (ali veleposlanike, kakor so rekli prej) je pa samo 1 Hrvat (dr. Tresič-Pavičič v Newyorku) in 1 Slovenec (dr. Vošnjak v Pragi). A še ta dva nista prišla do svojih mest rednim putem, ampak kot politika.

V naslednji šarži, namreč med „poslaniškimi svetniki“, katerih je 13, ni niti enega Hrvata ali Slovenca.

Izmed 11 generalnih konzulov je en sam Hrvat (dr. Grisogono), ki je prišel na svoje mesto kot politik, Slovenca ni niti enega.

Izmed 11 konzulov so vsi samo Srbi.

Centrala vnanjega ministrstva v Beogradu ima štiri oddelke: politični oddelek, konzularni oddelek, upravni oddelek in blagajniški oddelek. Voditelji teh oddelkov so **sami Srbi**. Tudi vodja tiskovnega urada je seveda Srb.

Med tajniki prvega razreda (prve „klase“, kakor se pravi po jugoslovanski) zastoj iščeš Hrvat ali Slovenca.

Med tajniki drugega razreda je en Hrvat — Slovenca niti enega. Med vicekonzulih prvega razreda je en Hrvat — Slovenca nobenega.

Kar je še ostalih Hrvatov in Slovencev v diplomatski službi, so samo „sekrečari“ in „pisarji“ najnižjih razredov.

Iz tega številčnega razmerja sledi, da bodo Srbi imeli vnanje ministrstvo še najmanj 10 do 15 let popolnoma v svojih rokah. Mogoče pa tudi še dalje, ker Hrvatje in Slovenci nimajo prav nobenih garancij za redno napredovanje.

Človek bi mislil, da mora tem razmeram biti vzrok nesposobnost Hrvatov in Slovencev za diplomatsko službo. Toda svetovna vojna je dokazala, da so Slovenci in Hrvatje, ki so živeli in politično delovali v tujini, pokazali prav leep diplomatske sposobnosti. Zato ne preostaja drugega kakor zaključek, da si hočejo obdržati Srbi vnanje ministrstvo za vsako ceno kot nekaj svoj posebni privilegij.

Republikanstvo v Jugoslaviji.

„Hrvatske pučke novine“ (Štev. 21. 1922) prinašajo obširen članek o republikanstvu v naši državi. Po rezultatih volitev v konstituantno l. 1920, konstatuje članek sledečo tozadevno statistiko. Za **odkrite republikance** je glasovalo 494 tisoč 254 volilcev. Za stranke katerih pristaši so večinoma republikanci, je glasovalo 333.504 volilcev. Za stranke, ki ne polagajo važnost na državno obliko in so torej v tem pogledu indiferentne, je glasovalo 161.603 volilcev. Za odkrite monarhistične stranke pa je bilo oddanih 617.783 glasov. Če primerjamo te številke, vidimo da je **čistih monarhističnih glasov** bilo 123.529 več kot **čistih republikancev**. Toda če k zadnjim prištejemo one stranke, katerih pristaši so **pretežno republikanci** (to so: Slovenska in hrvaška ljudska stranka, Jug. muslimanska organizacija, Hrv. težačka stranka, Hrv. Zajednica, Hrv. stranka prava, Nacionalna turška organizacija in Narodni socialci), tedaj vidimo, da so imele že pri zadnjih volitvah, brez indiferentnih strank, republikanci skupaj 827.758 glasov ali **204.475 glasov več kot monarhisti**. Šlo bi ravno na pol, odnosno republikanci bi imeli v parlamentu kakih 10 glasov večine.

Po tej konstataciji vprašujejo „Hrv. pučke novine“: **Odkod toliko republikancev? in odgovorjajo sledeče:**

Naš narod je vedno imel vladarja, odkar se spominjamo. Izvzemši malo dubrovniško republiko, ni bilo nikjer v naših deželah in na čelem balkanskem polotoku republikanske vladavine. Odkod toraj pri nas toliko republikancev? Več je razlogov za to!

Nad našim narodom so stoletja gospodovali vladarji tuje krvi in druge vere. Pod njihovim gospodstvom je narod pretrpel veliko zlá in je težko čakal, da se jih reši. In kadar je imel domače vladarje, ni nad njimi sijala srečna zvezda. Ta narod bi že davno proglasil republiko, da ni bilo sile, ki mu je to preprečevala.

Pretečena vojna je vrgla s prestola mnoge vladarske družine, med temi tudi tri silne cesarske rodbine: rusko, nemško in avstrijsko. Danes je večina evropskih narodov republikanska. Ta duh je prišel tudi med naš narod, pa čeprav ima sedaj vladarja svoje krvi. Pravih, zavednih republikancev je pač malo: **nezadovoljnost je glavni širitelj republikanstva in če bi to ponehalo, bi se republikanstvo razblinilo.**

Kdo pa je začetnik tega nezadovoljstva? To so od nekdanj bili sami monarhisti ali pristaši vladarja. Oni so v vladarjevem imenu počenjali nad narodom vsakovrstne pregrehe, vsled česar se je narod oddaljeval od vladarja, ker ni vedel, da ima tudi vladar vezane roke in da nima takšne moči, kakoršno mu pripisuje neuki svet. Če je med današnjimi republikanci malo zavednih pristašev republike, moramo reči, da je še manj prepričanih in pravih monarhistov. Mo-

Ne bi pa še toliko prigovarjali nad izključno srbsko diplomacijo, če bi ta bila res sposobna. Poglejmo sedaj, kako je z njihovimi sposobnostmi:

Na Dunaju imamo poslanika, ki ne zna nemški, a tudi ne francoski. Naš poslanik v Budimpešti ne zna ogrski.

Poslanik v Varšavi ne zna poljski. Poslanik v Rimu ne zna italijanski.

Takih slučajev je mnogo. V Severno Ameriko so poslali mladega belgrajskega nepridiprava kot konzula, ki je takoj po svojem prihodu v Ameriko zaprosil za dopust, da bi se mogel naučiti angleški...

Ali je to enakopravnost?

Take razmere so nevdružne. Rodil pa jih je pretirani centralizem in zato se mi borimo proti centralizmu, da se vendar enkrat rešimo take uprave, ki mora v vsakem državljanu vzbujati nezadovoljnost in ogorčenje. Da dosežemo enakopravnost, ki nam jo garantira ne le vidovdanska ustava, ampak navaden človeški čut pravičnosti, **si moramo prihoriti vsaj avtonomijo, in sicer z akonodajno avtonomijo** (ali pa zvezno državo), da bomo mogli prvič o svojih lastnih zadevah odločevati edine mi sami, o skupnih zadevah Srbov, Hrvatov, Slovencev in tudi Bolgarov pa kot **enakopravni sogospodarji države sodločevati**. Potem bo nezadovoljstva kmalu konec.

narhisti navadno ne trpé, da bi bil vladar popoln gospodar svoj in svojega naroda in da bi vladal nad vsemi enako. Oni hočejo vladarja vjeti, da morejo v njegovem imenu vladati nad njim in nad narodom in tako bolje upravljati svoje posle. Svoje nasprotnike pri vladarju očrnujejo in jih potem preganjajo kot sovražnike monarhije, čeprav nimajo zato opravičenega povoda. Ako se hoče vladar rešiti njihovega vpliva, tedaj se obrnejo proti njemu; tedaj se ti „monarhisti“ znajo pretvoriti v najhujše „republikance“, znajo dvigniti tudi upor proti kralju, zapodé ga s prestola ali pa ubijejo. Vsaka država nam daje kakšen takšen primer, tudi balkanske države, stare in nove.

Naši „prepričani monarhisti“: demokrati, radikalci in čokorilovci govoré že od početka, da so vsi Hrvati, Slovenci in drugi Nesrbi proti vladarju in državi, da črtijo srbstvo in pravoslavje. Poglejmo, če je temu res takó:

Najbolj nezadovoljni z monarhijo so vsekakor oni, ki so glasovali za komuniste. Komunisti so po svojem programu nele proti monarhiji, temveč proti vsaki vladavini, kjer sami ne vladajo. A kje so komunisti dobili pri zadnjih volitvah največ glasov? Naj govoré številke:

Na Hrvatskem in v Slavoniji so dobili komunisti 32.641 glasov, v Dalmaciji 8074, v Sloveniji 16.289, v Bosni in Hercegovini 18.074, v Vojvodini 13.955, v Črnigori 10.869 a v **bivši kraljevini Srbiji 99.934 glasov**; torej več kot v vseh ostalih pokrajinah. Po bo kdo rekel, da so ti navidez — komunisti samo muslimani in „Bugaraši“ v Novem Pazaru, Stari Srbiji in Macedoniji; toda ni tako: V Srbiji, kakoršna je bila l. 1912 (Šumadija), so dobili komunisti 50.485 glasov, a v Stari Srbiji, Novem Pazaru in v Macedoniji 49.449 glasov. **Komunisti so dobili toraj največ glasov v deželi, kjer žive sami pravoslavni Srbi!** To se pravi, da je tam največ nezadovoljstva. Pa tudi v Novi Srbiji so glasovali za komuniste ponajveč Srbi. V Vojvodini so glasovali Hrvati v ogromni večini za Bunjevsko-Šokačko stranko; Madžari in Nemci niso imeli niti glasovalne pravice. Tudi tu so dobili komunisti ponajveč srbske glasove. Črnogorce prištevajo k Srbom, pa tudi oni so dali največ glasov komunistom. Po tem takim odpade 124.768 komunističnih glasov na pokrajine, kjer žive zgolj Srbi ali pa so oni vsaj v večini. Hrvaške, Slavonije, Bosne in Hercegovine niti ne štejejo. Pripominjamo, da je srbijanska republikanska stranka dobila v stari kraljevini Srbiji 7231 glasov, v Novi Srbiji 6292, a v Črnigori 4618 glasov.

Ali so toraj Hrvati in Slovenci krivi takšnega nezadovoljstva med Srbi? Gotovo ne. Ali se je to nezadovoljstvo zmanjšalo od zadnjih volitev? Niti najmanj, pač pa se je za trikrat povečalo.

Demokrati in radikalci še danes poskušajo zvaliti vso krivdo na Hrvate in Slovence. Toda v to Srbi sami več ne verujejo. Večina srbskega naroda vidi glavnega krivca današnjemu zlu, nezadovoljstvu in republikanstvu baš v vladnih strankah, ki smatrajo sebe za edinega prijatelja države in vladarja. Če bodo „zavedni monarhisti“ pravočasno

spregledali, je to njihova stvar. Ako jim je kaj za državo in vladarja, a ne samo do oblasti, časti in bogastva, tedaj bodo morali kreniti v politiki povsem na druga pota.

K tem izvrstnim izvajanjem sarajevske lista nimamo kaj dodati.

Strašna poslanica.

Nedavno je vzbudila v vsi politični javnosti veliko pozornost prošnja črnogorskega odvetnika Andrije Markoviča na srbskega patrijarha Dimitrija, naj blagoslovi Črnogorce, ki se nameravajo izseliti iz svoje dežele in jim dovoli, da si vzamejo s seboj tudi kosti svojih dedov. Patrijarh Dimitrije je tej prošnji ugodil, obenem pa sočasno proklel one, ki so zakrivilli današnje strašno stanje v Črnigori.

Sedaj pa je Andrija Markovič, brat znanega „odmetnika“ dr. Vukašina Markoviča, napisal spomenico o razmerah v Črnigori in jo poslal vsem parlamentarnim klubom.

Spomenica slove:

„Spoštovani gospod! Od ujedinjenja do danas je vladni režim onemogočil vsako politično življenje v Črnigori. Strankarska diktatura je v zvezi z vojaško upravo prisilila vse, ki današnjega upravnega sistema v Črnigori ne odobravajo, da zapuste deželo. To izseljevanje pa se ne nanaša na one, ki so zapustili Jugoslavijo sploh, ampak na one, ki se potikajo po vseh mogočih mestih Jugoslavije in iščejo tam zavetja pred nasilneži. V Črnigori ni nobenega opozicionalnega lista, ki bi našo javnost seznanjal s težkimi zločini, ki se vrše nad črnogorskim ljudstvom, ker je izdajanje takega lista že vnaprej izključeno, vsaj se ne sme muditi v deželi niti en sam „pismen“ opozicionalec! Zato so naši javnosti zločini, ki se vrše v Črnigori nad ubogim ljudstvom, popolnoma neznani, izvzemši par slučajev, ki jih je objavilo tu in tam srbsko ali hrvaško časopisje. Ako bi parlament poznal položaj v Črnigori, se ne bi moglo goditi že tri leta, kar se v resnici dogaja. Vlada pošilja vedno svoje inšpektorje v Črnogoro. Ali ti inšpektorji vladni ne poročajo o tem, kar vidijo? Ako jo obveščajo, potem je vladna kriva zločinov nad Črnogorci, ker ničesar ne ukrene. Ako pa je ne obveščajo, potem je treba inšpektorje kaznovati kar najstrožje. A ne glede na vse to je parlament dolžan, da najde krivce in jih sodi. Zločini v Črni gori so tako številni, da jih ni mogoče naštetih v kratki spomenici. Zato jih hočem naštetih le nekaj, zahtevam pa od parlamenta, da izbere anketo, ki naj na licu mesta preišče posamezne slučaje. Zahtevam pa, da član ankete ne sme biti niti en Črnogorec in niti en srbijanski poslanec, ker so ti zainteresirani, deloma pa so tudi sami krivi raznih zločinov. Posamezni slučajji so sledeči:

a) **Požigi.** Požgane so hiše rodbine Vučenič. Ta zločin so izvršile podkup-

ljene tolpe pod vodstvom majorja Blaža Božoviča, ki je dobil kot nagrado za ta „junaštva“ čin podpolkovnika. Pod vodstvom istega majorja in barjaktarja Cvetkoviča je požgana hiša pravnika Vukoviča. Cvetkovič je postal vsled tega upravitelj kaznilnice v Podgorici. Nikoli Vučeniču so požgali hišo pod komando kapetana Zetkoviča. Kmetu Bašoviču iz vasi Rijeka so požgali hišo in mu poklali 70 ovac in konja, na povelje majorja Božoviča. Isti Božovič je požgal hišo Petru Sanoviču in mu dal pobiti ovce in govejo živino. Udovi Trnjovič iz Kozilja so poklali ovce in govedo, Jovanu Markoviču so poklali 80 ovac in troje goved, konja so mu pa odpeljali. Na isti način so uničili premoženje velikemu številu kmetov.

b) **Uboji.** Lakiča Markoviča so odpeljali iz hiše v gozd in ga po dolgem mučenju ubili. Šele čez nekaj dni se je posrečilo njegovemu staremu očetu najti truplo v gozdu in ga pokopati. Udovo Markovič, katere mož je padel v boju na Bregalnici, so vojaki majorja Božoviča najprej oropali, potem pa ubili. Zapušča 5 mladoletnih otrok. Kmeta Dragočevića so ubili in mu poklali vso živino. I. t. d.

c) **Batinanje** žensk, starcev in otrok je na dnevnem redu. Če bi hotel naštetih vse slučaje, bi moral popisati vse prebivalstvo mojega okraja. O zapiranju ni treba niti govoriti. Te vrste zločini se dogajajo v drugih okrajih Črne gore še v mnogo večji meri. Pred enim letom sem slično spomenico o teh zločinih izročil osebno ministru Pribičeviću in ga prosil, naj olajša težko usodo Črnogorcev. Pri tisti priliki sem ga prosil, naj da meni in mojim rojakom potne liste za izselitev. Tudi sedaj prosim parlament za isto, ako parlament smatra, da je res treba črnogorski rod uničiti. Ta hteva ni prevelika, ako pomislimo, da so Črnogorci preživeli 300 let svojo kri za vstvaritev te države. Črna gora pa nam bo oprostila, ako bomo nosili s seboj po svetu kosti svojih prednikov.“

To je glavna vsebina spomenice. Razmere, ki vladajo v Črni gori, morajo biti strašne in zadnji čas je, da parlament z železno rok poseže vmes, ako se nezmožna in nesposobna vladna ne more ojunčiti, da bi napravila red v tej nesrečni deželi in nas obvarovala sramote pred vsem kulturnim svetom. Ako pa Markovičeve obdolžitve niso resnične, naj ga vladna pokliče na strogi odgovor. Eno ali drugo je parlament dolžan sam svoji časti.

Radič in Protič.

Koncem preteklega meseca se je sestal Stojan M. Protič v Zagrebu z Radičem, voditeljem hrvaške republikanske stranke. O razgovoru med obema poroča Radič sam v svojem listu „Slobodni dom“ sledeče:

„To je bil peti sestanek med nama. Bil je najkrajši in najodločnejši. Tekom razgovora je med drugim izjavil g. Protič napram Radiču: „Hrvatski narod pri volitvah ni glasoval za tri narode!“

Radič je odgovoril: „Ravno za to je glasoval! Hrvatski narod je glasoval za svojo hrvaško narodnost, za svojo hrvaško državo in sicer za republiko in to za kmečko republiko.“

„Nato Protič: „Ako je hrvaški narod pri zadnjih volitvah glasoval za hrvaško državo in če se to prizna, potem ta (= sedanja jugoslovanska) država ne more obstati.“

Radič: Zakaj pa ne? Seveda v sedanji obliki ne! Ali ni vsaka država v veliki severoameriški državni zvezi država sama zase, ki se upravlja popolnoma neodvisno (suvereno)? Ali niso Zedinjene države severoameriške v mednarodnem oziru državna zveza? Ali pa vzemimo Švico. Ali ni vsak švicarski kanton sam za sebe pravcata drža-

va? In vendar nastopa Švica na zunaj kot enotna država!

V očividni zadregi — nadaljuje Radič — je Protič na izvajanja pripomnil: „Vi ste pa šli mnogo dalje, ker ste šli v Genovo!“ (S tem je hotel Protič Hrvatim očitati, da so se obrnili direktno na mednarodno konferenco brez dovoljenja ali vsaj brez posredovanja belgrajske vlade, op. ur.).

Radič: Mi še nismo šli pred mednarodno zastopstvo. Šli pa bomo ali v Genovo ali v Haag, kadar nas bo tja poklical Lloyd George!“

Protič: „Zastavim Vani svojo glavo, da Vas Lloyd George nikdar ne bo klical!“

Radič: „Potem ste glavo že izgubili. Če Bog da, nas bosta povabili Anglija in Amerika skupno. To je gotova stvar. Z Bogom!“

Kot pojasnilo k temu razgovoru je napisal Radič še sledeče: „Iz razgovora je razvidno, da je Protič ravno tak kakor Pribičević. On ne priznava, da smo Hrvatje poseben narod v političnem in kulturnem smislu. Tudi on misli, da se da z neznatno manjšino inteligentov iz-

igrati odločna volja organiziranih kmečkih volilcev.

Iz tega je razvidno, da so si vsi srbski politiki enaki, posebno če gre za Hrvate.

Če je ta razgovor objavljen točno in pravilno, za kar nosi odgovornost seveda Radič, sledi nujno, da se je razmerje med Protičem, ki je še vedno vpliven zastopnik srbske radikalne stranke,

in pa med voditeljem najmočnejše hrvatske stranke Radičem silno poostriže. Če pride po kraljevi poroki do vladne krize, bo njena rešitev silno težka, ker nove vlade ne bo lahko sestavili brez Radičevega sodelovanja. Spor med Protičem in Radičem je nov dokaz, da moramo priti čimprej do novih volitev, da bo ljudstvo samo imelo priliko spregovoriti odločilno besedo.

Dnevne vesti.

Kraljeva poroka. Kralj Aleksander se je v četrtek oženil. To ni nič posebnega, ampak se vsakemu moškemu lahko pripeti, nekaterim nepopoljšljivim ljudem celo po večkrat, in mi tega dejstva ne bi niti zabeležili, ker je poroka privatna zadeva. Ampak nekaj drugega nam sili pero v roko. Pri poročenem obredu je bil navzoč tudi gospod minister Pucelj, kar je dalo svečanemu obredu še prav poseben sijaj.

„Priden človek in agilen mož“ je izdajatelj našega lista g. Albin Prepeluh. Tako trdi „Jutro“, ki pripoveduje, da je bil g. Albin Prepeluh nekaj pisar, ki uživa danes skromno pokojnino in je poleg tega prav priden in agilen. — Ali ni to lepo od g. Prepeluha, da je priden in agilen, če s pokojnino 800 kron mesečno ne more živeti? Dajte mu 100 tisoč na mesec, pa bo lahko ves božji dan ležal, če ga ne bodo kosti od lege tako bolele, kakor demokrate danes glava boli — pa ne od lege!

Patrijote, ki so ob enem ljubitelji psov, opozarjamo na zadnjo številko „Ilustrovanega Lista“. Tam sta naslikana kralj Aleksander in kraljica Marija, pred nogami pa jima leži lep pes, tiste sorte, ki se imenuje „španijel“. Upamo, da bodo tudi ljubljanski patriotični krogi posnemali naklonjenost visoke dvojice za „španijele“, da bodo vsaj enkrat zginito z ljubljanskih ulic tiste nemarne pasje mrhe, ki spadajo baje med volčjo pasmo — v sedemnajstem kolenu (nazaj šteto) mogoče — in ki so zadnje „mednarodno“ pasjo razstavili v Ljubljani še bolj kazile, kakor oni lovski cučki, ki se producirajo po ljubljanski „Zvezdi“ vsak dan zastoj s svojimi igrami in nečednimi živalskimi nagoni.

Iz bančnega življenja. Stvari, ki jih zadnje čase objavljajo listi iz bančnega življenja, niso nič novega. Nove so samo za nas, ker jih prej nismo poznali. Nove so zlasti za Ljubljančane, na katere vplivajo te stvari tako, kakor skrivno razodetje skrbne matere na v samostanu vzgojeno hčerko en dan pred poroko (pravijo, da danes tega ni treba več). V Ljubljani je bil pred vojno nemejen gospodar položaja uradnik, seveda državni uradnik, ker na ubogo deželno ali celo občinsko uradniško paro niti navadna krščenca ni pogledala, ampak je raje imela svojega zastavnega „kaprola“, čeprav ni bil „Janez“, ampak „kanalček“. Uradniški bog je bil gospod „hofrat“. Kaj je bil hofrat, to se niti popisati ne da. Mi navadni ljudje smo vedeli o njem le, da ima silno veliko mesečno plačo. Torej ideal vseh lepih Ljubljančakov je bil uradnik, državni uradnik. Ta ideal je pa po vojni zatemel v mrzlici senci mogočnih bank. Tega Ljubljančanke prej niso poznale. Prej so bile vajene, da je uradniški mož vsako jutro zjutraj točno ob sedmih vstal, pozajtrkoval, odšel v pisarno, točno opoldne pokosil, z milostnim dovoljenjem nekoliko zadremal, potem pisarna do petih, nato skupen sprehod pod Tivoli, skupna večerja in po osmi uri po danih močeh zakonska dolžnost in pika. Sedaj pa so se pojavili naenkrat avtomobil, namesto uradnih ur številne dnevne in nočne „seje“, denarja vedno na kupe in ne samo „prvega“, — kaj pa je to? Po kavarnah so se zašopirili debeli prokuristi, na cesti gumiradler in avto, in ženske so bile preč, vse preč! Kaj boš z uradnikom? To revolucijo v ženskih in tudi v drugih glavah je pri nas povzročila vojska in „prevrat“. Ljubljančanke in Ljubljančanje niso pred vojno nič vedeli na primer o gospodu Kestraneuku, velikem industrijaletu in borzneni magnatu, ki je „zaslužil“ pred vojno s svojimi špekulacijami težke milijone in sicer v zlatu (naši bankirji imajo nekaj papirnatih, kaj je to?) Ta gospod se je pripeljal nekoč v finančno ministrstvo na Dunaju, seveda z avtomobilom, in se pri sekcij-skem načelniku pritožil zaradi prevelikega davka. Stari uradnik — prosimo, še eno šaržo višji kot ljubljansko hofratsko čudo! — je mogočnega finančnega magnata na rahlo opomnil, da on dela v uradu že 30 let, pa še nima avtomobila. „To je že res,“ se je odrezal Kestranek, „ampak vi tudi ne delate „gšeftov“, ampak šmirate akte!“ Gospod sekcijski šef, — prosimo, še eno šaržo več kot hofrat! — si je te besede tako vzel k srcu, da je res pustil akte in postal — bančni ravnatelj, ki ima danes vsaj dva avtomobila, ker je že pred vojno, ko je potegnil hofrat okroglo 600 K mesečno, zaslužil na leto 300—400 tisoč kron v zlatu! To namreč ni bilo tako težko, tudi takrat ne. Stvar nam bo pojasnila sledeča silno stara anekdota iz bančnih krogov. Pri bančni skušnji vpraša ravnatelj mladega uradnika: „K Vam pride stranka in Vam naroči, da nakupite za njo toliko in toliko te in te vrste vrednostnih papirjev. Kako boste to izpeljali? — Uradnik odgovori: „Pojdem na borzo in bom nalog izpeljal (seveda po predpisih). — Direktor: „Vi ste tepec! Najprej boste papirje kupili za sebe, potem za bančnega ravnatelja, potem za banko, potem dolgo ne pride nič in nazadnje pride stranka na vrsto.“ — Vseh takih lepih in prijetnih stvari Ljubljančanke pred vojno niso poznale in zato take stvari vplivajo danes na njihove možgane kar razkrojevalno, ker jim ne gre v glavo, kako bi bilo mogoče, da je kdo drugi „več“ ali da „zasluži več“ kakor tradicionalni hofratski ideal. Kadar bodo pa Ljubljančanje razumeli izrek proslulega graditelja železnice gospoda Oppenheima, ki je pred sodiščem rekel: „Mit Sittensprüchlein baut man keine Eisenbahnen.“ takrat bo tudi v Ljubljani tako kot je bilo in je še po vsem svetu.

V Sloveniji imamo danes demokrasko stranko, ki sedi na belgrajskih bajonetih. Ta položaj je baje tako zavirljiv, da hočejo nekateri drugi Slovenci tudi tako sedeti, oni kot — „radikali“. Če bo v Belgradu zmanjkalo demokrasko komande, bo prišla pa radikalna. Med Slovenci se še vedno najdejo ljudje, ki se čutijo najbolj zavarovane v tuji r. . .! Toda naš kmet in naš delavec hočeta biti samostojna in svobodna gospodarja na domači zemlji. „Gospoda“ naj počne kar hoče; — na tej poti bo ostala — sama.

Naša diagnoza. Mnogi nas vprašujejo, kaj mislimo mi o aferi, o kateri zadnje čase toliko razpravljajo razni gospodski časopisi in poleg njih tudi nekateri takozvani „proletarski“ listi. Mi pri tem mislimo tole: „Pack schlägt sich, Pack verträgt sich“. Končno in naposled se bodo pomirili in — še objemali. Samo počakajmo nekoliko, pa boste videli, da imamo prav.

100 milijonov dolarjev posojila bomo torej le dobili. V nedeljo so baje podpisali tozadevno pogodbo. Sv. Duha sicer ni bilo pri podpisu, ampak denar bo le. Ko se je razvedelo za podpis pogodbe, so listi pisali o ogromnem političnem pomenu tega dogodka in poudarjali, kako je to dobro, če kdo dobi kaj na posodo. To je res in to vedo tudi študentje. Čudno pa je, zakaj Amerikanci, ki tudi nekaj držé náse, nikjer ne iščejo posojil za okrepitev „prestiza“ svoje države, ampak posojilo rajše dajejo, seveda pod ugodnimi pogoji za sebe.

Darila. Ob priliki poroke N. V. gospoda kralje ste darovali Jadranska banka d. d. Beograd in Slavenska banka d. d. v Zagrebu vsaka tri milijone kron za — bodoče volitve! — Plosk na levi in desni med delničarji.

Zanimiv poziv. V parlamentu so izvolili posebno anketo, da preišče zlorabe pri prodaji vojnega plena. Ta anketa je izdala sledeči poziv na javnost: „Pozivljamo vse državljane kraljevine SHS, ki vedo kaj o upropačanju ali o tatvinah vojnega plena, naj vse, kar

vedo, pismeno in s podpisom javijo parlamentarni anketni komisiji. Komisija bo predlagala v parlamentu, da dobi vsak nagrado po carinskem zakonu, kdor bo kaj stvarnega javil. Ovadbje je treba nasloviti na predsednika komisije poslanca Pavla Andjeliča.“ — Belgrad postaja pošten!

Pomiloščenje. Ob priliki poroke je kralj podpisal ukaz, s katerim se pomiloščuje okoli 15 tisoč oseb. Od pomiloščenja pa so izvzeti oni, ki so se pregrešili proti zakonu o zaščiti države.

Pretečeni četrtek so ljubljanske konfekcijske in klobučarske trgovine napravile dobro kupčijo. Izposodile so vse cilindre in frake.

Jezikova župa vrela. Porabljaajoč priliko kraljeve poroke je sklicalo društvo „narodnih dam“ svečano sejo. V spomin na to so dobili možje — hišni ključ. — Naše spoštovanje.

Tudi „radikalno“. Socijalistična partija Jugoslavije je izključila iz svoje srede glasom „Napreja“ dva svoja državna poslanca: Jožefa Kopača in Filipa Kisovarja, nadalje bivšega ljubljanskega župana dr. L. Periča, Ivana Kocmurja, odvetnika dr. Celestina Jelenca in „nekatero manj znane“ člane. Sedaj šele razumemo „Zarjo“, ki je v svoji prvi številki poročala o organizaciji „odžaganih vej“. Naše mnenje pa je: Najprej

bi bile potrebne načelne ugotovitve, ne osebne! Prve pogrešamo, v zadnje se ne mešamo!

Himen. V četrtek, dne 8. t. m. se je v Belgradu poročil kralj Aleksander z romunsko princezo Marijo, iz rodbine Hohenzollern. Bile so velike svečanosti, parade, razsvetljave in ostalega dovolj. Opazilo se je, da češkega prezidenta Masaryka pri tej priliki ni bilo v Belgrad; prišel pa je njegov predvideni naslednik Beneš. Tej poroki pripisujejo zunanje političen pomen: trajno zvezo naše države z Romunijo — proti Bolgarom. Pravijo, do bo po svečani poroki kmalo konec dosedanjim političnim vakancam v državi. St. M. Protič napoveduje nove volitve že za to jesen. Toda mi — odkrito rečemo — v to še ne verujemo zaradi prevelike „trmoglavosti“ — Hrvatov, ki pravijo, da v Belgradu niso ničesar izgubili in pozabili. Verjetno je toraj, da bodo politični medeni tedni trajali še precej dolgo. — Poročencema obilo sreče!

K „Združenju slovenskih avtonomistov“ se marsikdo še ni priglasil, ki spada vanj. Želimo odločnega priznanja, pa manj besedi! Povej: „Si ali nisi?“ —

Obvestilo. Povodom kraljeve poroke je občinski odbor v Zajčjivasi kupil g. županu — novo fajfo! Čestitamo.

Organizacijska vest.

„Združenje slovenskih avtonomistov.“ Dobili smo mnogo vprašanj, kaj nameravamo in če je ta naša neodvisna politična organizacija — morda kaka nova stranka. **Temu ni tako: „Združenje“** je politična organizacija vseh tistih zavednih in neodvisnih ljudi, ki hočejo delati za avtonomijo Slovenije v tej državi na podlagi svobodne upravne in zakonodajne **samoodločbe** njenega **kmečko-delavskega** prebivalstva v protikapitalističnem smislu! **„Združenju“** se prišteva danes že prav dolga vrsta najboljših mož našega ljudstva iz vrst učenjakov, javnih delavcev ter priprostih državljanov. **„Združenje“** se hoče boriti za svoj smoter z uma svitlim mečem in

vzdržati kontakt z našim narodom onstran laške meje, nadalje pa predvsem prijateljstvo s **Hrvati**. **V dnevne** politične boje se **„Združenje“** ne namerava mešati, če pa postane to **potrebno** zaradi načelne ali taktične nezanesljivosti te ali one stranke slovenske, pojde pa tudi v politični boj samostojno in z odkritim čelom. Tega ne povemo „demokratom“ in drugim centralistom, ki so naši načelni politični nasprotniki, ampak tistim „tudi“ — opozicionalnim strankam in skupinam, ki hočejo v — kalnem ribariti. Tega je konec. Vsak povej odkrito, ali si na levi ali si na desni strani! In to, kje si hodil doslej!

Književnost.

„Mlinarjev Janez“, povest iz petnajstega stoletja, iz časov celjskih grofov, ki jo je spisal našemu narodu dobro znani F. Kočevar, je izšla v 6. natisu, kar je za naše razmere izredno. Založila jo je knjigarna Goričar & Leskovšek v Celju, dobiva pa se v vseh knjigarnah pri

nas. Cena izvodu Din 7:— . Od istega pisatelja je tudi povest „Miklova Zala“. Ti dve povesti ste bili in ste še med našim ljudstvom še bolj razširjeni in znani, kakor Jurčičevi spisi.

Iz organizacije.

Gospodarstvo.

Več previdnosti!

Svoje načelno stališče glede razmerja med kapitalom in politiko smo z ozirom na znano bančno afero pojasnili že v zadnji številki. Danes se hočemo pečati z njeno gospodarsko stranjo, brez vsake politične primesi.

Da ne bo kakšnega nesporazuma in da se izognemo raznih morebitnih zavijan in podtikanj, podčrtavamo že vnaprej, da je naše **načelno** stališče napram bankam dano že s tem, da **smo protikapitalisti**. Mi se ne ogrevamo za banke **kot take**, najmanj seveda za **razne** zlorabe ali nerednosti, ki včasih pridejo v javnost. Na drugi strani pa vemo, da so banke plod kapitalističnega družabnega reda in dokler bo obstal ta družabni red, bodo obstale tudi banke. Naše stališče napram bančnim zavodom je podobno stališču komunističnega delavca do kapitala. Komunist sovraži kapital, a dokler obstoji sedanji družabni red, mora delavec vsako soboto vendar sprejeti svoj zaslužek v denarju, ker sicer pogine. Dokler **obstoji** ena ali druga naprava kapitalističnega družabnega reda, je treba z njo računati, kar pa ne izključuje resnega prizadevanja za dosego potrebnih reform ali celo za ukinitje in odpravo raznih kapitalističnih izrodov mirnim in postavnim potom.

Slovensko narodno gospodarstvo je razmeroma jako šibka in občutna rastlina. Dokler smo živeli v Avstriji, so odločali o našem gospodarstvu večinoma na Dunaju, a ta je bil daleč. Mi smo si

zgradili zlasti po zaslugi pokojnega dr. Kreka le lepo **zadružno organizacijo**, imeli smo lepo število malih hranilnic, posojilnic in rajfajzenovk — imamo jih še danes — in v teh skromnih, a lepo urejenih zavodih smo zbirali svoje krajcarje in kupček prihrankov je rastel počasi, a stalno.

Rastoči dobički so pa zahtevali nujno **višjo, gibkejšo organizacijo**. Tej nujni zahtevi je zadostila ustanovitev širših organizacij, katerih krona je bila „zadružna“ **banka**, ker drugače v sedanjem gospodar. sistemu ne gre in ne more iti. Ker se da v sedanjih razmerah doseči, je to, da dobit iz poslovanja banke ne teče le v privatno-kapitalističen žep, ampak da se obrne v prvi vrsti v splošne, zlasti v zadružne svrhe.

Pred vojno je bilo, kakor rečeno, naše gospodarstvo in seveda tudi denarstvo tesno zvezano z avstrijskim, na katerem je našlo tudi potrebno oporo v težkih časih. Ko je pa l. 1918. prišel „prevrat“, smo bili od te žile naenkrat odrezani in postaviti smo se morali na **lastne noge**. V tej dobi je tudi kapitalu zasijalo zlato solnce svobodnega razvoja in res se je razvil tako „svobodno“, da ljudje komaj verjamejo, da je to res.

Po letu 1918. se je v Sloveniji moral začeti domači denar koncentrirati in koncentriral se je, naravno, v bankah. Število bank je rastle takorekoč od meseca do meseca. Na v bankah koncentrirati denar je bilo navezано vse naše trgovstvo, naša industrija, naše zadruž-

ništvo, skratka, vse naše gospodarstvo. Danes ga ni v Sloveniji ficka, ki bi ne stal pod direktno ali indirektno bančno kontrolo. Z razvojem bank smo prišli polagoma tja, kjer je ves kapitalistični svet že zdavnaj, oziroma mi smo začeli videti, kje da smo, ker prej, ko je bil Dunaj daleč, tega nismo videli. Danes vidimo vsi, da je naše združništvo in industrija in trgovina in bankarstvo tako zapleteno in „zafecljano“ drugo z drugim kakor travnate koronine, ki tvorijo skupaj eno samo nerazvezljivo kepo.

Istočasno z razvojem naših domačih ali „nacionaliziranih“ zavodov pa je začela rasti v množici, ki je v vojni mnogo trpela in ni bila blagodeti bančnih dohodkov prav nič deležna, prav huda jeza na „bankirje“ in na banke. Dohodki bank in denarnih zavodov sploh se se zdeli ljudem preveliki, prelahki in prehitri. Ljudje so se vpraševali in se še vprašujejo: Ali je to prav, da banka, ki „obrača“ od hranilnic ali manjših zavodov nji zaupani denar proti malenkostnemu obrestovanju od največ 5 odstotkov, s tem denarjem „zasluži“ po 10, 15 ali pa še več odstotkov? Kje je zakon, kje državna oblast, ki bi tako obrestno mero nekoliko privila nazaj? Takega zakona ljudje ne vidijo nikjer in nikjer ne čutijo državne moči! Zato so ljudje nejevoljni, jezni, nevoščljivi, ali kakor hočete ta pojav krstiti — in iz

tega razpoloženja se prav naglo in prav lahko rodi — **nezaupanje!**

Nezaupanje ljudstva do naših denarnih zavodov, in najsi bodo to čisto privatno-kapitalistična ali pa zadržna podjetja, pa pomenja smrt za vso našo gospodarsko organizacijo. Že zgoraj smo rekli, da so vse naše gospodarske stroke in organizacije tako prepletene, zapletene in vpletene druga v drugo, da je treba prerezati le eno samo korenino in vse bo krvavelo. Nam vsem je še v živem spominu, kako se je menda lansko leto izvršil iz političnih razlogov napad na neki ljubljanski zavod, ki bi bil imel v slučaju uspeha lahko nedogledne gospodarske posledice in gospodarske škode, ki bi jo bilo trpelo vse naše gospodarstvo, bi morebitni politični profit zdaleka ne odtehtal! Sedaj je one, ki so lani sami uprizorili tisti napad, zadela podobna usoda. In kakor

smo lani zaklicali vsem, ki so udarjali magari le po eni veji naše gospodarske organizacije, odkrito povedali svoje mnenje, da to ni pravilno, tako rečemo tudi danes, da se nam zdi vsako omejevanje ljudskega zaupanja v naše gospodarske ustanove, bodisi banke ali zadrage, zelo nevarno in vsak čin, ki bi utegnil zaupanje ljudstva v naše gospodarstvo uničiti, za zelo riskantno!

Premislimo posledice! Ljudje izgube zaupanje in navale na blagajne. Zavodi morajo vloge vračati in jih bodo tudi vrnil. Ako pa jih hočejo vrniti, morajo odpovedati kredite trgovcem, obrtnikom, posestnikom in industrijalcem. Odkod naj dobe vsi ti naenkrat denar? Dokler lepo polagoma prodajajo svoje blago, lahko tudi polagoma plačujejo. A naenkrat? Odkod pa? Posledica bi bili številni trgovski konkurzi, delavnice in

fabrike zaprte, na tisoče ljudi na cesti brez dela in milijoni premoženja uničeni. Lepa slika bi bila to!

S tem pa nočemo reči, naj se morebitne nerednosti, ki se utegnejo dogoditi tudi v najsolidnejšem zavodu, ne preiščejo in ne kaznujejo. Gre samo za način, kako se to zgodi. Stvar se da izpeljati tako, da ljudje zaupanje celo dobe, in ne izgube — dá se pa tudi izpeljati tako, da morajo ljudje izgubiti še tisto malo zaupanja, kar jim ga jeza ni vzela.

Zato pravimo vsem, ki imajo opraviti z našim narodnim premoženjem: Bodite previdni! Naše denarstvo je nežna cvetka, ki jo lahko zlomi že prav lahka sapa!

Izdajatelj: ALBIN PREPELUH. — Odgovorni urednik: JOŽE PETRIČ. — Tiska: Tiskarna J. BLASNIKA NASL. v Ljubljani.

Teodor Korn, Ljubljana
Poljanska cesta št. 8.
se priporoča cenj. občinstvu za izvrševanje vseh

kleparskih in vodovodnih
instalacijskih del kakor tudi
za pokrivanje streh.

Vsa stavbinska in kleparska dela v priznani solidni izvršitvi. Proračun brezplačno in poštuine prosto. Popravila točno in po najnižji dnevni ceni. Ambalaž in pločevine.

? Ali ste se že naročili na ?
revijo „Novi Zapiski“ ?

„TEXTILIA“ LJUBLJANA, Krekov trg št. 10.
Delniški kapital K 12.000.000.
Največja zaloga češke in angl. manufakture.
Telefon 177. Centrala: Ljubljana. Brzjav: „Textilia“
Samo na debelo! Samo na debelo!

Manufaktorni oddelek Gospodarske Zveze

LJUBLJANA, Dunajska cesta šte. 29 na dvorišču

Velika zaloga sukna za moške in ženske obleke, najlepša izbira vsakovrstnega spodnjega perila za moške, ženske in otroke in velika zaloga usnja, čevljev na drobno in debelo.

Kapital: K 20.000.000

Slov. eskomptna banka

Rezerve orog K 6.500.000

Podružnice:

Novo mesto, Rakek, Slovenjgradec.

Ljubljana, Šelenburgova ulica št. 1.

Izvršuje vse bančne posle najtočneje in najkulantneje

Telefoni št. 146, 458

Brzjavke: ESKOMPTNA.

Popolnoma varno naložite svoj denar v

Vzajemni

posojilnici v Ljubljani

poleg nunske cerkve r. z. z. o. z.

Hranilne vloge se obrestujejo

4%

brez odbitka rentnega in invalidnega dayka.

Hranilne vloge se lahko vplačujejo potom poštno čekovnega urada, vlagateljem so položnice brezplačno na razpolago. Posojila na zemljišča, zaznambo na službene prejeme, proti poroštvu itd.

Oblačilnica za Slovenijo r. z. z. o. z. v Ljubljani.

Zadružna centrala za manufakturno en gros en detail.

Zgolj prvovrstni češki in angleški izdelki

Skladišče v „Kresiji“, Lingarjeva ulica 1, prvo nadstropje, Prodajalna na drobno v Stritarjevi ulici št. 5. Podružnica v Somboru (Bačka), Aleksandrova ulica št. 11.

Upoštevajte pri nakupih.

Prometni zavod za premog d. d. v Ljubljani

prodaja iz slovenskih premogovnikov

velenjski, šentjanski in trboveljski premog

vseh kakovosti v celih vagonih po originalnih cenah premogovnikov za domačo uporabo, kakor tudi za industrijska podjetja in razpečava

la čehoslovaški in angleški koks za livarne in domačo uporabo, kovaški premog in črni premog.

Naslov: PROMETNI ZAVOD ZA PREM OG d. d. Ljubljana, Nunska ulica 1.

Zadružna gospodarska banka d. d.

Telefon št. 21.

Ljubljana, Dunajska cesta št. 38/l.

Telefon št. 21.

(začasno v prostorih Zadružne zveze).

Kapital in rezerve skupno z afilacijami čez K 50.000.000.

Podružnice: Djakovo, Maribor, Sarajevo, Sombor, Solit, Šibenik. Ekspozitura: Bled. Interesna skupnost z Svepco Zanatlijsko banko d. d. v Zagrebu in njeno podružnico v Karlovcu ter z Gospodarsko banko d. d. v Novem Sadu

Daje trgovske kredite, eskomptira menice, lombardira vrednostne papirje, kupuje in prodaja tuje valute in devize, sprejema vloge v tekočem računu in na vložne knjižice ter preskrbuje vse bančne in borzne transakcije pod najugodnejšimi pogoji. Pooblaščen prodajalec srečk Državne razredne loterije.